

enkel omdat men in een grote stad een goede kans heeft om gelijkgestemden te vinden. Naar de positie van de kunstenaar toegedacht: anders dan in het al genoemde Bommerskonten staat men in een stad als bijvoorbeeld Brussel nooit alleen als choreograaf, videast of muzikant. Er zijn immers altijd meerdere artistieke scènes, soms zelfs heuse artistieke stijlgemeenschappen of uitgekristalliseerde bewegingen. Precies hun aanwezigheid lokt steeds weer opnieuw buitenstaanders aan, zodat de stedelijke artistieke flora en fauna zich ook voortdurend reproduceren.

Grote steden zijn dus behalve infrastructurale knooppunten van artistieke bedrijvigheid tevens verzamelingen van onderling vaak sterk gesegregeerde sociale netwerken van muziek- of theatermakers, van schrijvers of beeldend kunstenaars. Die netwerken of –dixit de kunstsocioloog Howard Becker– *art worlds* (kunstwerelden dus) condenseren binnen welbepaalde plaatsen. Vaak zijn dat cafés, zoals in Brussel de onderhand legendarische Le Coq, de *m’as-tu vu* Archiduc of –recenter– ‘den Daringman’. Op café of niet, binnen de stedelijke kunstwerelden circuleert gedurig informatie, onder meer over werkmogelijkheden. Het gaat dan trouwens niet alleen over artistieke opportuniteiten, maar ook over kansen om, al dan niet in de horeca (en ook: al dan niet ‘in het zwart’), bij te klussen en zo te overleven. Grote steden kennen inderdaad een grote markt voor interim-arbeid, wat ze voor beginnende artiesten een extra aan-trekkelijkheid geeft (een van de weinige cultuursociologen die daar ooit aandacht heeft aan geschonken, is Sharon Zukin; een hoofdstuk in haar boek *The Culture of Cities* draagt de trefzekere titel *Artists And Immigrants In New York City Restaurants*).

Stedelijke kunstwerelden zijn een onderbelicht studieobject. Hun belang valt nochtans moeilijk te overschatten. Zeker voor de kunstenaars die (nog) niet op de wereldmarkt zijn doorgebroken –en dan hebben we het toch over de grote meerderheid–, vormt de eigen stedelijke subcultuur een cruciaal sociaal vangnet, vaak ook een leerschool. Daarbinnen kom je immers te weten wat het betekent om een kunstenaarsleven te leiden, met wie je contacten moet aanknopen met het oog op de promotie van je werk, enz. Maar ook vanuit louter artistiek oogpunt zijn stedelijke kunstenaarsnetwerken meer dan eens uiterst boeiende biotopen. Zeer veel kunstenaars scherpen hun werk immers aan in de directe alledaagse

contacten met collega-artiesten en hun werk. Of ze zich daar nu tegen afzetten of er inspiratie uit putten, in beide gevallen krijgen de eigen bezigheden mee vorm via de interactie met andere kunstenaars. Dat alledaagse contact tussen artiesten onderling is onvervangbaar. Daarom blijft ook in de huidige netwerksamenleving de grote stad als sociale condensator voor het artistieke gebeuren een cardinale locus, een onontbeerlijke humus.

En Brussel? Als artistieke ontmoetingsplaats doet deze stad het niet slecht, binnen de dans

‘Glocalisatie’, het gedurig
(her)creëren van
dwarsverbindingen
tussen het globale of
mondiale niveau en
lokale of plaatselijke situaties,
is een must. Als dat niet
gebeurt, verzandt een stad,
hoe groot ook, thans nog veel
sneller dan voorheen in
provincialisme.

zelfs zeer goed. Er zou uiteraard nog meer, veel meer kunnen gebeuren –maar mijn twee wat concretere voorstellen bewaar ik voor het slotdeel van mijn verhaal. Vooraf wil ik graag nog kort de mogelijke verhouding tussen kunstenaar en stedelijke context nader uitklaren, en dat los van de zojuist gemaakte algemene overwegingen. For the sake of argument ont-vouw ik een vierledige typologie aan de hand van vier persoonlijke miniverhalen, alle gesitueerd in Brussel.

Mijn eerste verhaaltje situeert zich in Vorst, aan de Van Volxemlaan 164. Daar bevinden zich de gebouwen van P.A.R.T.S., waar ik zo af toe mijn visie op de sociologie en de hedendaagse cultuur aan een internationale keur van toekomstige dansers en choreogra-

fen presenteer (overigens een bijzonder prettige bezigheid). Dezelfde site herbergt, zoals bekend, ook de infrastructuur van Rosas: kantoren, dansstudio’s, en sinds vorig jaar ook een grote, uitstekend geëquipeerde toonruimte. Rosas is als artistiek gezelschap een schoolvoorbeeld van grensoverschrijding, ook binnen de Belgische communautaire context trouwens. Het wordt structureel gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, bracht meerdere choreografieën op muziek van de Franstalige componist Thierry De Mey, resideert in de federaal-Belgische Muntschouwburg, is internationaal samengesteld (de werktal is Engels), en toert wereldwijd. Artistiek gezien oriënteert het werk van Anne Teresa De Keersmaeker zich zoals het gros van de hedendaagse kunst op internationale ontwikkelingen en maatstaven. In die zin toont Rosas wereldkunst die ook elders zou kunnen zijn gemaakt. De band met Brussel veruitwendigt zich dan ook voor alles in de site aan de Van Volxemlaan. Als De Keersmaeker dus voor Brussel kiest, opteert ze in de eerste plaats voor die stad als een relatief contingente werkplaats. Dat is meteen ook de eerste mogelijke verhouding van een kunstenaar met een grote stad. De keuze om bijvoorbeeld in Brussel te werken, kan natuurlijk op extra-artistieke motieven berusten, zoals familiale en vriendschapsbanden of –algemener– de zo onderhand welbekende surreële charme van die architecturaal onwaarschijnlijk ‘gelittekende’ West-Europese metropool.

Mijn tweede verhaal situeert zich in de Kazernestraat, gelegen in de buurt tussen het Anneessensplein en het Zuidstation. Hartje Brussel dus, maar ook een serieuze probleem-wijk: veel werkloosheid onder de voornamelijk allochtone bewoners, veel onderkomen huizen, en dan zwijgen we nog over de vele illegalen die hier voor een hele of halve dag een matras in een overbevolkt kamertje huren. Prettig is anders, maar dat weerhield de ploeg van de eindelijk in verbouwing zijnde Beursschouwburg er niet van om in een vroegere meubelopslagplaats een tijdelijk onderkomen te zoeken. Tijdens de openingsdagen van BSBbis werd intrigerend videowerk van Els Dietvorst getoond, gemaakt binnen het kader van het sociaal-artistieke project *De terugkeer van de Zwaluwen*. Dat liet bij wijze van spreken het esthetisch genie van Arthur Rimbaud in het plaatselijke treffpunt –café Au Rouge et Noir– ontvlammen aan de eveneens poëtische verbeeldingskracht van enkele